

Immigranten op de arbeidsmarkt

Arno Sprangers¹⁾, Aslan Zorlu²⁾, Joop Hartog²⁾ en Han Nicolaas¹⁾

Ruim de helft van de mannelijke vluchtelingen die halverwege de jaren negentig naar Nederland kwamen, had in 2000 werk. Voor de vrouwen was dit ongeveer een derde. Gezinssherenigende en (vooral) gezinsvormende immigranten verwerven doorgaans sneller een plek op de Nederlandse arbeidsmarkt dan vluchtelingen. Toch is de uitkeringsafhankelijkheid van al deze immigrantengroepen naar verhouding hoog. Een kwart van de mannelijke en 40 procent van de vrouwelijke asielmigranten die in 1995 naar Nederland kwamen, was vijf jaar later aangewezen op een werkloosheids- of een bijstandsuitkering. De uitkeringsafhankelijkheid van vluchtelingen neemt wel sterk af na verloop van jaren. Van de gezinssherenigers en gezinsvormers die in 1995 naar Nederland migreerden, was in 2000 ongeveer één op de tien afhankelijk van een werkloosheids- of bijstandsuitkering. Voor immigranten uit Europese landen was dit 2 procent voor de mannen en 4 procent voor de vrouwen. Dit is ongeveer gelijk aan het niveau voor autochtonen.

De uitkeringsafhankelijkheid van recente immigranten is wat lager dan die van eerdere cohorten. De iets betere positie op de arbeidsmarkt van recente cohorten gezinssherenigende en gezinsvormende immigranten zou deels verklaard kunnen worden door de strengere 'selectie aan de poort', door de relatief gunstige economische conjunctuur aan het eind van de jaren negentig en door de veranderende praktijk en regelgeving rond statusverlening en uitkeringsrechten voor vluchtelingen.

De positie op de arbeidsmarkt van vluchtelingen is onzekerder dan die van andere groepen. Vluchtelingen hebben een kleinere kans op werk als ze werkloos zijn en hebben bovendien een grotere kans hun werk te verliezen. Ook gezinssherenigers en gezinsvormers hebben, vergeleken met immigranten uit Europese landen, een grotere kans hun werk kwijt te raken.

¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg.

²⁾ Universiteit van Amsterdam.

Aan de totstandkoming van dit onderzoek is een belangrijke bijdrage geleverd door Koos Arts, Joop de Beer, Annelies Boerdam, Henk-Jan Dirven, Hans Kasperski, Dorien Manting, Helma Schapendonk-Maas en Henrico Witvliet (allen CBS). Het onderzoek is deels gefinancierd door het ministerie van Financiën. Het samenwerkingsproject met de Universiteit van Amsterdam is onderdeel van het 'Strategisch Programma Sociale Dynamiek en Arbeidsmarkt'. Dit programma heeft als hoofddoelstelling het ontwikkelen van nieuwe, samenhangende statistische informatie over arbeidsmarkt-, huishoudens-, inkomens- en vermogensdynamiek. Het programma is gericht op kwaliteitsverbetering en vernieuwing van het reguliere CBS-werkprogramma, in samenwerking met universiteiten en onderzoeksinstituten. Zie voor meer informatie: <http://www.cbs.nl/nl/service/onderzoek/strat-ondz/SDA/index-SDA.htm>.

1. Inleiding

De immigratie van niet-Nederlanders naar Nederland bestaat voor het overgrote deel uit vluchtelingen, gezinssherenigers, gezinsvormers en arbeidsmigranten. Kleinere aantallen komen voor studie, als au pair, als stagiair of om te rentenieren. Elders in deze aflevering van *Bevolkingstrends* wordt uitgebreid ingegaan op de migratiemotieven, en in het bijzonder op de volgmigratie en retourmigratie.

Over de integratie van (niet-westerse) allochtonen is veel discussie. Er is echter niet zoveel bekend over de dynamiek in de sociaal-economische situatie van vluchtelingen, gezins- en arbeidsmigranten in de Nederlandse samenleving. Dit is niet zonder reden. Bestaande databestanden lieten het verrichten van wetenschappelijk onderzoek naar de sociaal-economische dynamiek van specifieke groepen immigranten niet toe.

Voor het samenwerkingsproject 'Sociaal-economische dynamiek immigranten' van het CBS en de Universiteit van Amsterdam is, door koppeling van bestanden met gegevens over niet-Nederlandse immigranten, een longitudinaal databestand gemaakt. In dit bestand, het immigrantenpaneel, zijn – naar jaar van vestiging – sociaal-economische gegevens opgenomen van immigranten, zoals het werken in loondienst, als zelfstandige, de uitkeringsafhankelijkheid en de hoogte van het inkomen.

Dit artikel beschrijft de deelname aan beroepsarbeid en uitkeringsafhankelijkheid van immigranten in de periode 1990–2000. De jaarlijkse veranderingen in de positie op de arbeidsmarkt van vluchtelingen, gezinssherenigers, gezinsvormers en arbeidsmigranten, vanaf hun aankomst in Nederland, worden geanalyseerd.

De sociaal-economische positie van immigranten kan worden verklaard vanuit arbeidsmarktrelevante achtergrondkenmerken van de betrokken personen, zoals opleidingsniveau en werkervaring. Zo komen immigranten uit westerse landen vaak als (hoger opgeleide) arbeidsimmigrant naar Nederland. Zij doen minder vaak een beroep op werkloosheids- en bijstandsuitkeringen dan andere groepen migranten. Niet-westerse immigranten komen veelal als gezinsmigrant of vluchteling, zijn vaak laag opgeleid en doen frequenter een beroep op een uitkering.

Een groot verschil in uitgangspositie doet zich voor bij vluchtelingen en arbeidsmigranten. Arbeidsmigranten komen om te werken, terwijl vluchtelingen een veelal tijdrovende asielpcedure moeten doorlopen en niet of (sinds 1998) slechts beperkt mogen werken. Gezinsmigranten hebben een aanpassingsperiode nodig met taalcursussen en, meer recent, inburgeringscursussen.

Persoonlijke kenmerken van immigranten, maar ook veranderingen in immigratie- en integratiebeleid, spelen een rol. Analyse hiervan ligt echter buiten het bereik van dit artikel.

2. Het immigrantenpanel

De combinatie van bij het CBS beschikbare data uit het Centraal Register Vreemdelingen (CRV) en de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) is het uitgangspunt in het onderzoek. De bestanden hebben betrekking op immigranten die in de periode 1990–2001 naar Nederland zijn gekomen. Het bestand is opgebouwd met behulp van CRV-bestanden van het ministerie van Justitie over de periode 1998–2002. Aan de hand van de data uit het CRV is het mogelijk om vluchtelingen en andere groepen immigranten te onderscheiden.

Het gekoppelde CRV/GBA-bestand bevat informatie over alle niet-Nederlandse immigranten die in de periode 1990–2000 naar Nederland zijn gekomen, met uitzondering van de immigranten die vóór 1 januari 1998 weer zijn vertrokken, genaturaliseerd of overleden. Omdat het onderzoek is gebaseerd op CRV-standgegevens per 1 januari, zijn ook immigranten die in het jaar van aankomst weer zijn vertrokken niet in de bestanden opgenomen.

Het CRV/GBA-bestand is gekoppeld aan bestanden van het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO) 1995–2000. Gegevens uit het RIO zijn grotendeels ontleend aan data afkomstig van de Belastingdienst. Het gekoppelde CRV/GBA/RIO-bestand, het immigrantenpanel, bevat demografische gegevens, informatie over het besteedbaar inkomen, de sociaal-economische categorie (werkend, werkloos enz.) en het migratiemotief. Ook voor immigranten die zijn gekomen in de periode 1990–1994 is RIO-informatie beschikbaar, maar ook in dit geval alleen voor 1995 en latere jaren. In het RIO is informatie over 2 miljoen huishoudens opgenomen (zo'n 30 procent van de bevolking, ongeveer 5 miljoen personen).

Het aantal records in het CRV/GBA-bestand bedraagt ruim 600 duizend. In het immigrantenpanel, de doorsnede van CRV/GBA en RIO (de personen die in alle drie bestanden zijn opgenomen), zijn dus ongeveer 200 duizend personen opgenomen.

Aan de database zijn wegingsfactoren toegevoegd, uitgaande van de variabelen geslacht, geboortelandgroep, leeftijdsgroep, vestigingsjaar en jaar van uitstroom (door sterfte of emigratie).

Het gekoppelde bestand biedt mogelijkheden voor een analyse van de positie van immigranten op de arbeidsmarkt en de dynamiek daarin. Niet iedereen is in alle onderzoeksjaren vertegenwoordigd. Er is uitstroom uit het panel door retourmigratie en sterfte, en er is instroom door immigratie.

3. Cohorten immigranten naar sociaal-economische categorie en naar vestigingsjaar

In het navolgende bespreken we de positie op de arbeidsmarkt van arbeidsmigranten, gezinsherenigers, gezinsvormers en vluchtelingen. Het gaat steeds om immigranten van 16 tot en met 64 jaar die in de periode 1990–2000 als immigrant zijn ingeschreven in de bevolkingsregisters. Onderscheiden worden:

- 1) werkenden (in loondienst of zelfstandig);
- 2) personen met een werkloosheids- of bijstandsuitkering;
- 3) overigen (waaronder personen zonder inkomen).

De indeling naar sociaal-economische categorie is gebaseerd op de *belangrijkste inkomstenbron* in het betreffende jaar. Iemand die gedurende een gedeelte van het jaar een uitkering heeft gehad, maar het grootste deel van het inkomen met werken heeft verdiend, komt dus als werkende naar voren en niet als uitkeringsgerechtigde. Het omgekeerde is uiteraard ook mogelijk.

Personen met een WAO-uitkering zijn bij de groep *overigen* geteld. Omdat immigranten doorgaans relatief jong zijn, gaat het bij dit onderzoek om verwaarloosbaar kleine aantallen. Hetzelfde geldt voor het aantal AOW-ers. Om deze reden hebben de gegevens over uitkeringen in dit artikel alleen betrekking op werkloosheids- en bijstandsuitkeringen. Verder worden, bij de werkenden, immigranten met zogeheten kleine banen onderscheiden. Iemand heeft een kleine baan als hij/zij niet meer verdient dan een derde van het minimumloon. Het gaat bijvoorbeeld om personen die in een jaar maar een paar weken hebben gewerkt, of om werk voor maar enkele uren per week, zoals het bezorgen van kranten.

De in dit artikel gebruikte definities wijken in zekere mate af van de elders door het CBS gehanteerde definities. Volgens de bij de enquête Beroepsbevolking gehanteerde definitie, bijvoorbeeld, worden personen die ten minste 12 uur per week werken tot de *werkzame beroepsbevolking* gerekend, terwijl diegenen die ten minste 12 uur per week willen werken, maar niet of minder dan 12 uur werken, tot de *werkloze beroepsbevolking* worden gerekend.

4. Asielmigranten

Niet iedere asielzoeker wordt in de GBA ingeschreven. Dit gebeurt pas enige tijd nadat het asielverzoek is ingediend. Pas na inschrijving in de GBA tellen zij mee als immigrant. In 1998 zijn vanwege de druk op de opvangcapaciteit van de Centrale Opvang voor Asielzoekers (COA) twee speciale vormen van opvang geregeld, te weten de Centrale Opvang in Woningen (COW) en de Zelfzorgarrangementen (ZZA). Bij de Centrale Opvang in Woningen huurt het COA woningen voor asielzoekers. Bij de Zelfzorgarrangementen regelen de asielzoekers zelf hun huisvesting (bijvoorbeeld bij familie of vrienden). De asielzoekers die van deze voorzieningen gebruik maakten, zijn direct in de GBA ingeschreven. Asielzoekers die in de centrale opvangaccommodaties terecht kwamen, daarentegen, zijn in de GBA ingeschreven na statusverlening of na een verblijf van een jaar (sinds juni 2000 een half jaar) in de opvang.

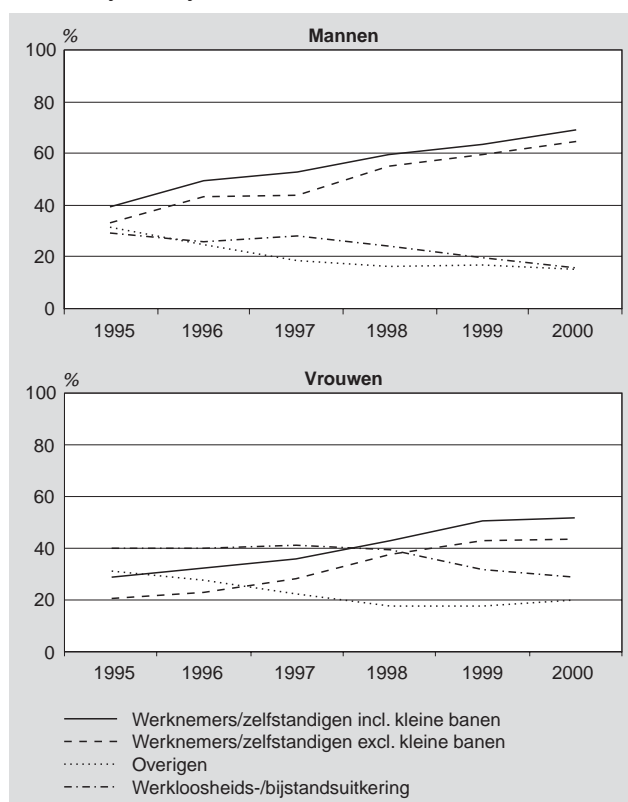
Er zijn aanwijzingen dat de meeste van de laatstgenoemde asielzoekers in de GBA worden ingeschreven, en dus als asielmigrant kunnen worden beschouwd, op het moment dat ze de centrale opvang verlaten en een woning betrekken (Nicolaas en Sprangers, 2001). Een deel van de asielzoekers wordt dus al eerder ingeschreven, dat wil zeggen voordat er duidelijkheid is over een verblijfsstatus. Er is daarom, voor degenen die als immigrant in de GBA worden ingeschreven, sprake van een zeker tijdsverloop tussen het indienen van het asielverzoek en inschrijving in de GBA. Het is niet bekend hoe groot dit tijdsverloop is.

Het aantal asielmigranten is aan het eind van de jaren negentig toegenomen, tot 28 duizend in het jaar 2000. Daarna is, onder invloed van het aangescherpte beleid, het aantal asielmigranten weer afgenomen tot een niveau van 19 duizend in 2002.

In de *grafieken 1 en 2* is de positie op de arbeidsmarkt weergegeven voor de cohorten asielmigranten die zijn ingeschreven in de GBA in 1991 en in 1995. Zoals gemeld is geen informatie beschikbaar over de positie op de arbeidsmarkt vóór 1995.

Van de mannelijke asielmigranten die in 1991 zijn ingeschreven in de GBA en in 2000 nog in Nederland woonden, hebben bijna twee op de drie in 2000 werk. Voor de vrouwen is dit minder dan de helft. Van de autochtone mannen in de, met de immigrantenpopulatie vergelijkbare, leeftijdsklasse van 25–44 jaar heeft 92 procent in 1999 werk. Voor autochtone vrouwen is dit 66 procent.

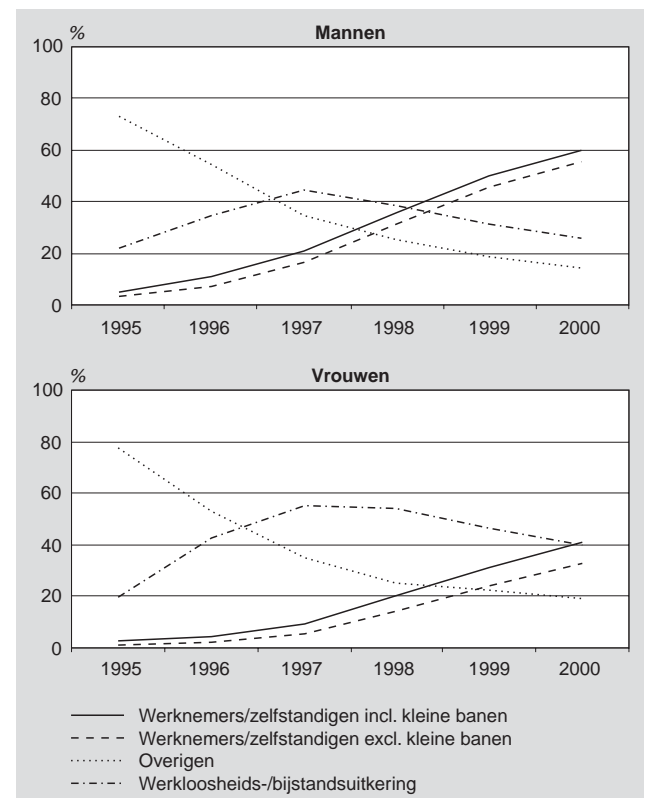
1. Asielmigranten naar sociaal-economische categorie, cohort 1991 en leeftijd 16–64 jaar

Zoals gemeld wordt een deel van de asielzoekers in de GBA ingeschreven terwijl de asielprocedure nog niet is afgerond en zij nog geen verblijfsvergunning hebben. Het feit dat asielzoekers *tot het moment van statusverlening* niet mogen werken en ook geen recht hebben op bijstand, komt in *grafiek 2* tot uitdrukking: in eerste instantie neemt het aandeel asielzoekers met een uitkering toe, om na verloop van tijd weer te dalen.

In het algemeen hebben (vooral niet-westerse) immigranten een aanpassingsperiode nodig van twee à drie jaar, een periode waarin zij de taal leren en, sinds 1998, een inburgeringstraject doorlopen. Daarnaast mochten onder de Vreemdelingenwet die tot 2001 van toepassing was, voormalige asielzoekers met een voorlopige vergunning tot verblijf (VVTV) pas na twee jaar betaalde arbeid verrichten.

2. Asielmigranten naar sociaal-economische categorie, cohort 1995 en leeftijd 16–64 jaar

Uit de grafiek blijkt dat de meerderheid van de mannelijke asielmigranten na verloop van tijd werk heeft. Toch heeft van het cohort asielmigranten van 1991 in 2000 nog ongeveer 16 procent van de mannen en 29 procent van de vrouwen een werkloosheids- of bijstandsuitkering.

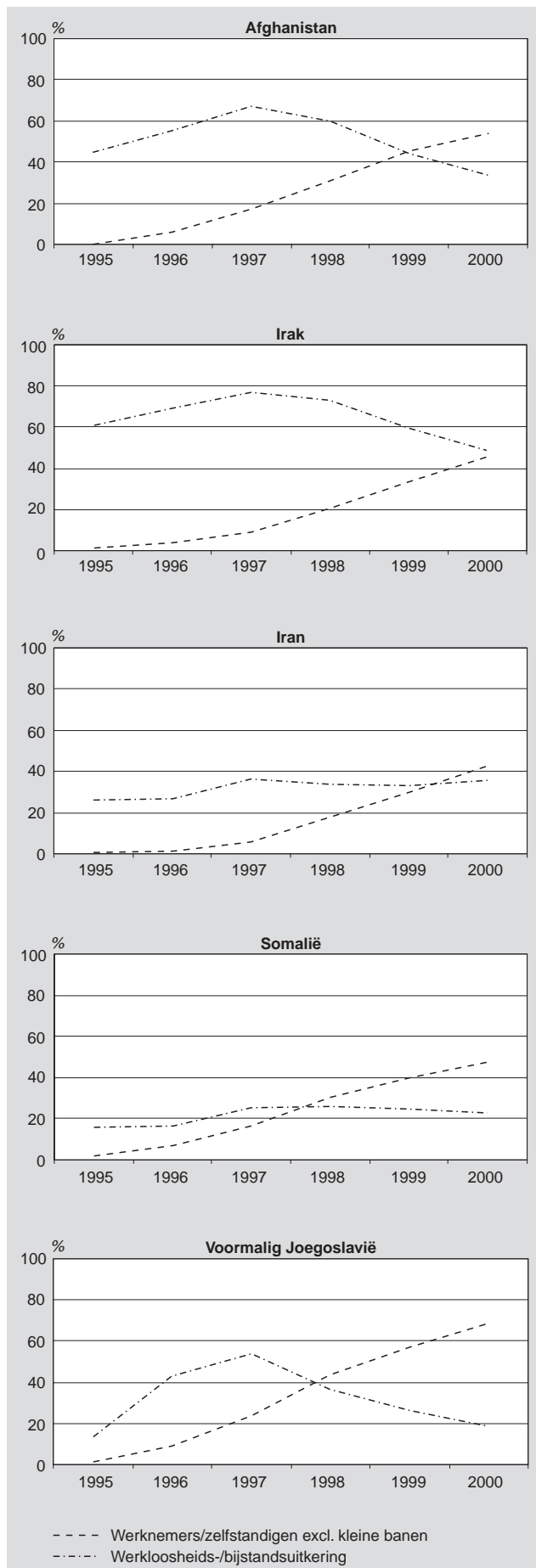
In *grafiek 3* is voor de asielmigranten uit het cohort 1995 weergegeven hoe groot het aandeel mannen is dat in loondienst of als zelfstandige werkzaam is of een werkloosheids- of bijstandsuitkering heeft. De kleine banen zijn hier buiten beschouwing gelaten.

De voormalig Joegoslaven blijken het meest succesvol op de arbeidsmarkt. Twee op de drie Joegoslavische mannen die in 1995 naar Nederland zijn gekomen, hebben in 2000 werk. De aanhoudende stijging van het percentage werkenden suggereert dat – ook in een periode van hoogconjunctuur – een aanpassingsperiode van vijf jaar, zelfs voor de meest succesvolle categorie asielmigranten, nog niet volstaat. Van de mannen uit Irak, Iran en Somalië heeft in 2000 minder dan de helft werk.

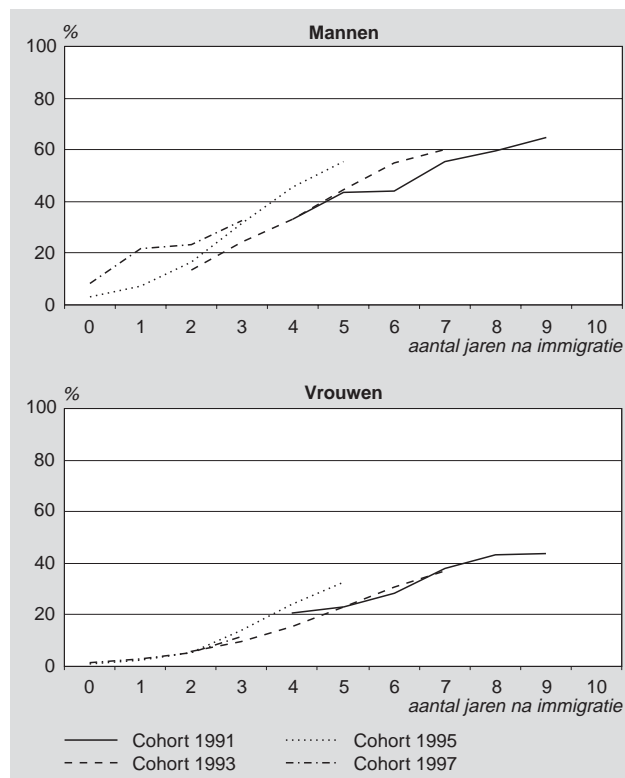
Er zijn grote verschillen in de uitkeringsafhankelijkheid. Van de mannelijke vluchtelingen die in 1995 uit Irak zijn gekomen, is in 2000 de helft aangewezen op een werkloosheids- of bijstandsuitkering. Bij de Somaliërs is dit 20 procent.

In *grafiek 4* is het percentage werkenden weergegeven voor verschillende cohorten asielmigranten naar duur van het verblijf in Nederland. Het gaat om de cohorten asielmigranten die zijn aangekomen in 1991, 1993, 1995 en 1997. Van het cohort mannelijke asielmigranten in 1991 heeft na zeven jaar meer dan de helft werk. Voor het cohort asielmigranten dat in 1995 kwam, werd deze vijftig procent – in een periode van hoogconjunctuur – al binnen vijf jaar gehaald. Bij de vrouwen zijn de verschillen tussen de immi-

3. Mannelijke asielmigranten naar geboorteland en sociaal-economische categorie, cohort 1995 en leeftijd 16-64 jaar

4. Asielmigranten met werk naar vestigingsjaar (excl. kleine banen)

grantencohorten iets kleiner. Na vijf jaar heeft ongeveer één op de drie vrouwelijke asielmigranten werk. Na verloop van tijd lijkt het aandeel actieven te stabiliseren en heeft bijna de helft van de vrouwelijke vluchtelingen werk.

Van de mannelijke asielmigranten die in 1995 als immigrant zijn geregistreerd, is in 2000 meer dan een kwart aangewezen op een werkloosheids- of bijstandsuitkering. Het hoogste percentage personen met een uitkering wordt waargenomen na een verblijf van twee jaar (44 procent). Ook van de mannelijke asielmigranten in 1997 is 44 procent twee jaar later afhankelijk van een uitkering. Voor het cohort asielmigranten in 1998 bedraagt het aandeel mannen dat twee jaar na de immigratie is aangewezen op een werkloosheids- of bijstandsuitkering 22 procent. Dit lagere aandeel hangt samen met de conjunctuur, maar wellicht ook met de versoepelde regels, die het voor asielzoekers eenvoudiger maken om te werken. Sinds 1998 is het asielzoekers die nog geen uitsluit hebben over hun asielverzoek toegestaan om in een periode van een jaar 12 weken bepaalde vormen van kortdurende arbeid te verrichten. Het gaat dan om seizoenarbeid in de land- en tuinbouw. Bij de vrouwen zien we een vergelijkbare trendbreuk. Bij de vergelijking tussen opeenvolgende cohorten asielmigranten moet er, zeker als het om uitkeringsafhankelijkheid gaat, rekening mee worden gehouden dat de regelgeving rond asiel, migratie en sociale zekerheid voortdurend verandert. Ook de praktijk rond statusverlening is in de onderzoeksperiode gewijzigd. In 1995 waren nog maar heel weinig voorlopige vergunningen tot verblijf (VVTV) toegekend. In 1998 kreeg bijna de helft van de asielmigranten een dergelijke voorlopige status. Dit is in de context van dit onderzoek van belang, omdat VVTV'ers, in tegenstelling tot personen met een A-status, niet in aanmerking komen voor bijstand.

5. Arbeidsmigranten

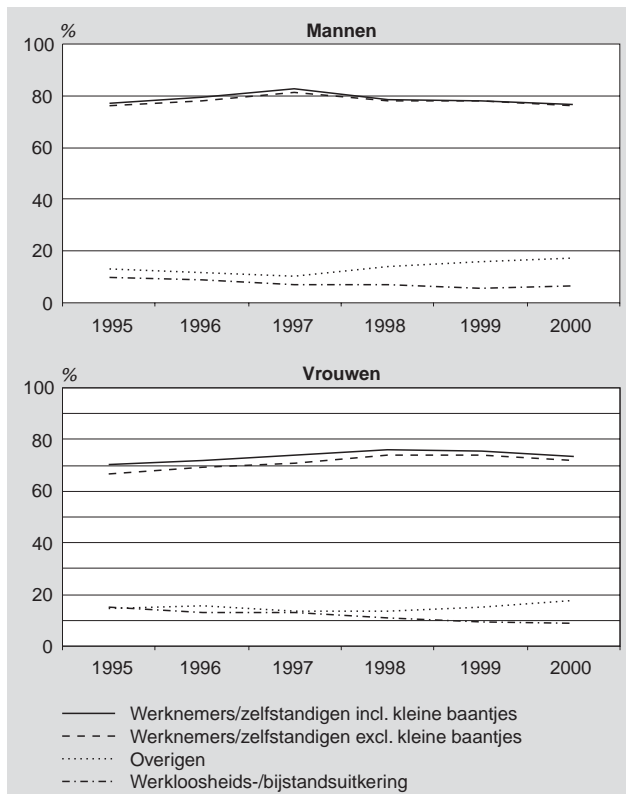
Het aantal arbeidsmigranten is onder invloed van de hoogconjunctuur aan het eind van de jaren negentig toegenomen van 10,2 duizend in 1995 tot 20,0 duizend in 2001. In 2002 kwamen, mede door de minder gunstige economische conjunctuur, iets minder dan 18 duizend personen voor werk naar Nederland. Gegevens over de positie op de arbeidsmarkt van immigranten na 2000 (en over de periode van minder gunstige conjunctuur vanaf 2002) zijn nog niet beschikbaar.

In de *grafieken 5 en 6* is de positie op de arbeidsmarkt van arbeidsmigranten weergegeven. Het aandeel arbeidsmigranten met werk ligt – ook direct na aankomst – duidelijk onder de 100 procent. Vermoedelijk gaat het hier om meemigrerende gezinsleden van arbeidsmigranten die ten onrechte zelf als arbeidsmigrant zijn geregistreerd.

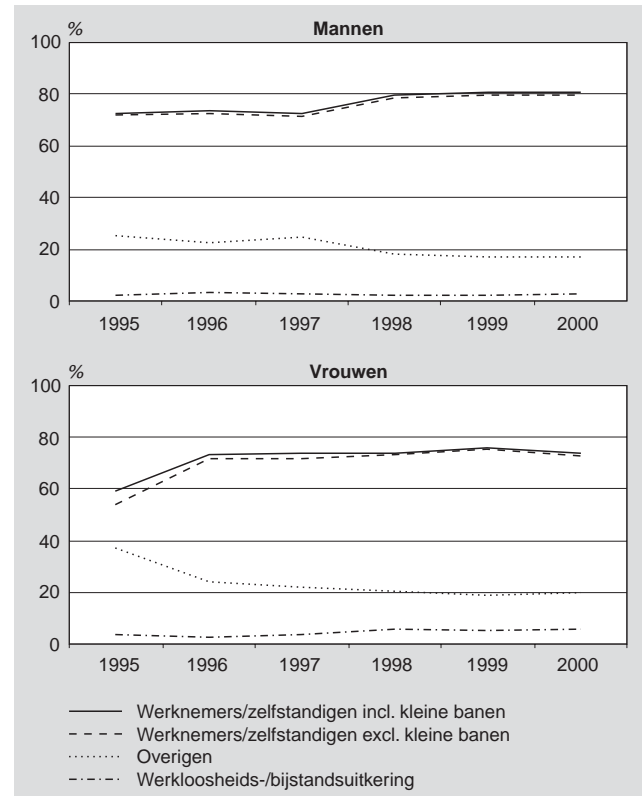
Het aandeel voormalige arbeidsmigranten dat afhankelijk is van een werkloosheids- of bijstandsuitkering is voor oudere cohorten groter dan voor recente cohorten. Dit is deels te verklaren door het feit dat immigranten van laatstgenoemde categorie geen arbeidsverleden hebben kunnen opbouwen en dus ook niet in aanmerking komen voor een werkloosheidsuitkering. Nieuwkomers die nog niet hebben gewerkt, komen uiteraard ook niet in aanmerking voor bijstand.

De dalende trend van het aantal voormalige arbeidsmigranten met een werkloosheids- of bijstandsuitkering als belangrijkste inkomensbron in de jaren 1995–2000 hangt samen met de conjunctuur. Van de arbeidsmigranten die in het begin van de jaren negentig naar Nederland zijn geko-

5. Arbeidsmigranten naar sociaal-economische categorie, cohort 1991 en leeftijd 16–64 jaar

6. Arbeidsmigranten naar sociaal-economische categorie, cohort 1995 en leeftijd 16–64 jaar

men, ontvangt in 2000 iets meer dan 5 procent een werkloosheids- of bijstandsuitkering. Voor de autochtone mannen is dit 2 procent, voor de vrouwen 3,5 procent.

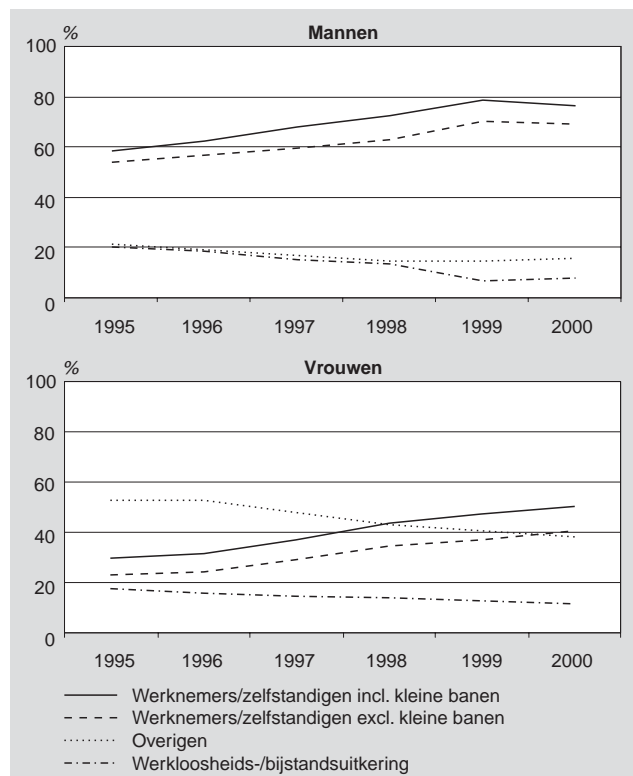
Het is moeilijk aan te geven in hoeverre de arbeidsmigranten van eerdere jaren representatief zijn voor de oorspronkelijke migratiestroom in het betreffende jaar. Arbeidsmigranten gaan, meer dan andere migrantencategorieën, vaak al na een paar jaar terug naar hun herkomstland. Bijna twee op de drie arbeidsmigranten zijn na vier jaar weer vertrokken. Hoger opgeleide arbeidsmigranten die in concernverband worden uitgezonden, keren mogelijk vaker terug naar hun moederland.

Zoals eerder opgemerkt, heeft dit onderzoek alleen betrekking op immigranten die na 1 januari 1998 nog in Nederland wonen. De resultaten voor cohorten van vóór die datum hebben dus alleen betrekking op immigranten die zich voor langere tijd in Nederland hebben gevestigd. Het is juist de informatie over deze immigranten die vanuit het oogpunt van integratie van belang is.

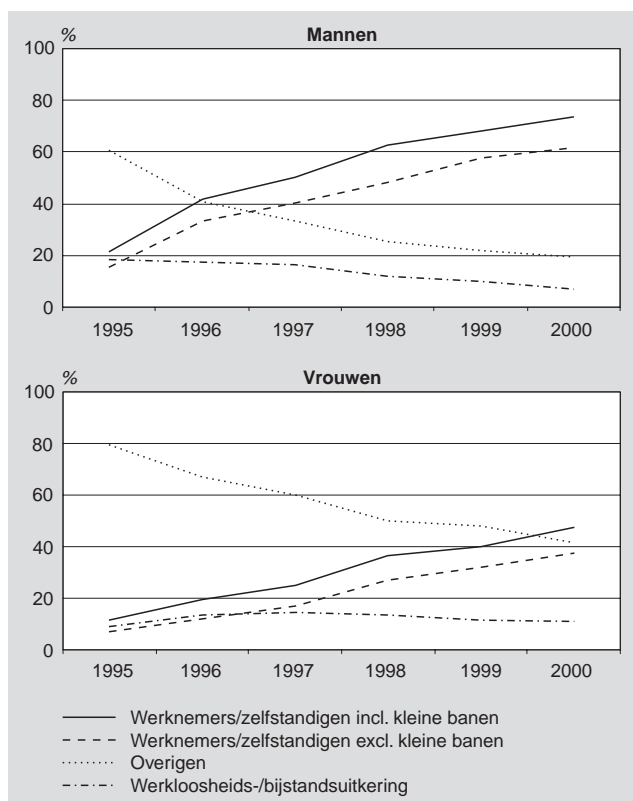
6. Gezinsherenigende migranten

Het aantal gezinsherenigende immigranten is sinds 1996 afgenomen. In 1996 kwamen 20,9 duizend gezinsherenigers naar Nederland (inclusief tegelijkertijd migrerende gezinsleden). In 2002 was dit gedaald tot 14,6 duizend. Dit is minder dan de aantallen gezinsvormers, arbeidsmigranten of asielmigranten. In 1998 vormden de gezinsherenigers nog de grootste categorie. Ook van de gezinsherenigers vindt een aanzienlijk deel snel werk (*grafiek 7 en 8*). Zes op

7. Gezinsherenigers naar sociaal-economische categorie, cohort 1991 en leeftijd 16-64 jaar

8. Gezinsherenigers naar sociaal-economische categorie, cohort 1995 en leeftijd 16-64 jaar

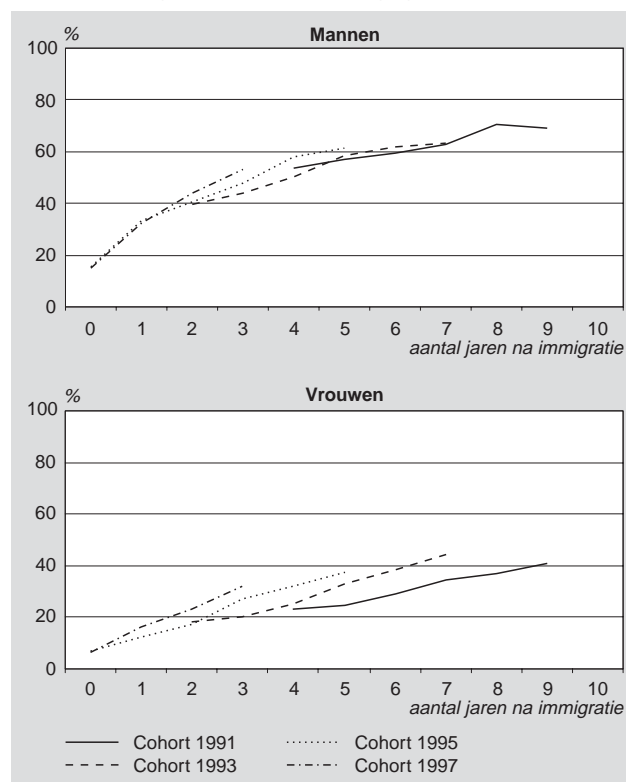

de tien mannen en vier op de tien vrouwen die in 1995 voor gezinshereniging naar Nederland kwamen, hebben na vijf jaar werk.

Van de gezinsherenigers krijgt 10 à 20 procent vanaf het eerste jaar bijstand. Dit lijkt strijdig met de regels die voorschrijven dat men, om in aanmerking te komen voor gezinshereniging, in het eigen levensonderhoud moet kunnen voorzien. Voor sommige categorieën zijn echter minder strikte inkomenseisen gehanteerd, bijvoorbeeld voor personen van 57,5 jaar of ouder, vluchtelingen en arbeidsongeschikten. Verder kan het voorkomen dat iemand in het begin van een kalenderjaar komt en aan het eind van het jaar bijstand ontvangt. De iets lagere uitkeringsafhankelijkheid van meer recente cohorten moet ook in dit perspectief worden gezien.

De patronen van arbeidsdeelname naar *duur van het verblijf* voor de verschillende cohorten gezinsherenigende mannen ontlopen elkaar niet veel (*grafiek 9*). Bij de vrouwen is voor opeenvolgende cohorten juist een olopend aandeel met betaald werk zichtbaar. Van de gezinsherenigende vrouwen die in 1991 zijn gekomen, heeft 23 procent na vier jaar werk. Voor het cohort gezinsherenigende vrouwen van 1995 werkt, in een periode van verbeterde conjunctuur, na vier jaar 32 procent.

9. Gezinsherenigers met werk naar vestigingsjaar, excl. kleine banen

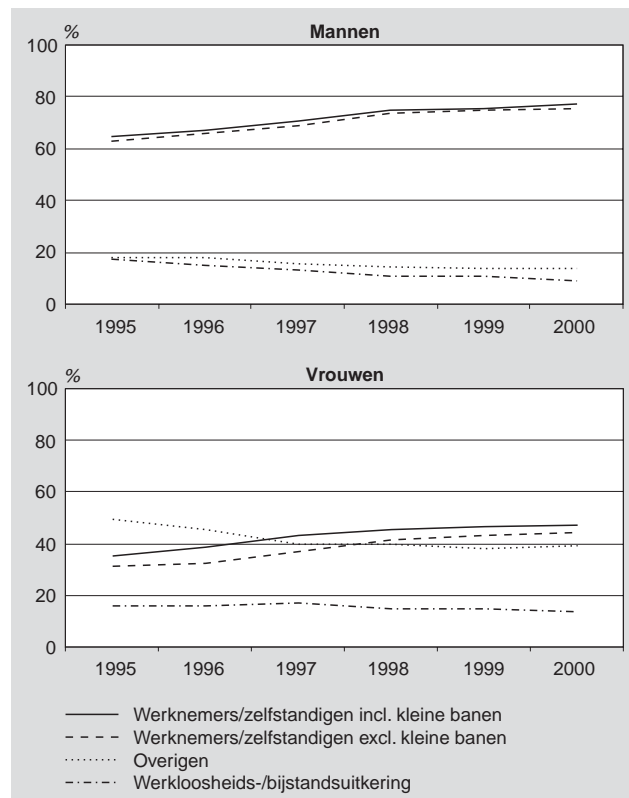
7. Gezinsvormende migratie

In 2002 kwam een record aantal gezinsvormende immigranten naar Nederland (20,8 duizend). Daarmee is de gezinsvormende migratie in omvang de belangrijkste migratiecategorie. De belangrijkste herkomstlanden zijn nog altijd Turkije en Marokko. Eén op de drie huwelijksmigranten komt uit een van deze landen. Ook Turken en Marokkanen van de tweede generatie kiezen nog vaak voor een partner uit het herkomstland.

De positie op de arbeidsmarkt van gezinsvormende immigranten is vrijwel gelijk aan die van de gezinsherenigers,

met dit verschil dat het aandeel gezinsvormende immigranten met betaald werk iets sneller toeneemt naar een hoger niveau, terwijl de uitkeringsafhankelijkheid wat geringer is (grafiek 10 en 11). Dit zou kunnen samenhangen met het feit dat gezinsvormers een wat betere uitgangspositie hebben doordat zij zich relatief vaak bij autochtonen en allochtonen van de tweede generatie voegen, terwijl gezinshereniging doorgaans plaatsvindt met iemand van de eerste generatie.

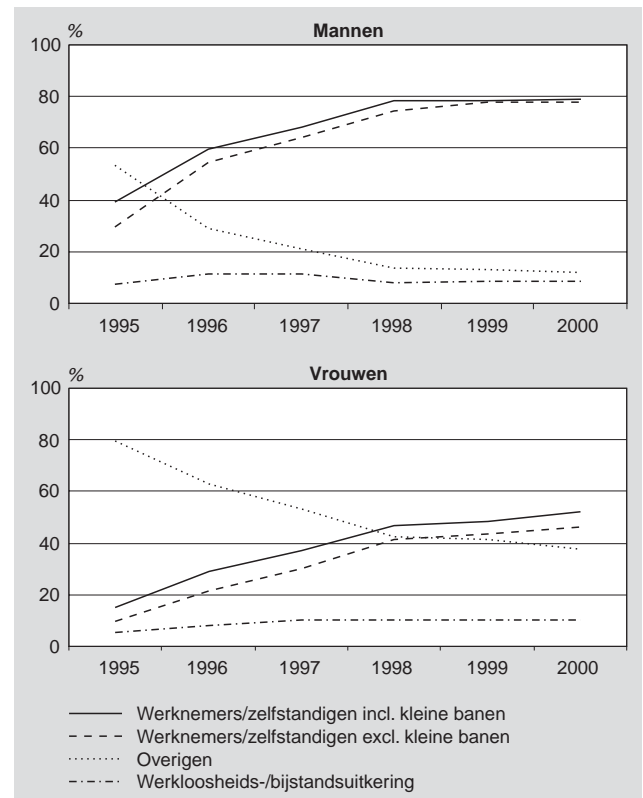
10. Gezinsvormers naar sociaal-economische categorie, cohort 1991 en leeftijd 16-64 jaar

Het percentage gezinsvormers met werk neemt toe voor opeenvolgende cohorten, voor zowel mannen als vrouwen (grafiek 12). Bij de gezinsherenigende immigranten is alleen voor de vrouwen een stijging in de arbeidsdeelname voor verschillende cohorten naar immigratiejaar zichtbaar. De participatie van het cohort gezinsvormende mannen van 1997 is na drie jaar al bijna op het niveau van de eerdere cohorten. Het aandeel met werk onder de vrouwen die in 1997 voor gezinsvorming naar Nederland zijn gekomen, overtreft in het jaar 2000 zelfs de participatie van alle eerdere cohorten.

Gezinsmigranten zijn vaak afkomstig uit Turkije en Marokko, maar komen ook uit westerse landen. In 1995 was ruim één op de drie gezinsherenigers en één op de vijf gezinsvormers afkomstig uit een West-Europees land of uit een van de westerse OESO-landen. Ontwikkelingen in arbeidsdeelname kunnen samenhangen met wijzigingen in de samenstelling van de groepen gezinsherenigers en gezinsvormers. Er hebben zich echter geen grote verschuivingen voorgedaan naar herkomstland. Bij de vrouwen is het aandeel van de gezinsvormende immigranten afkomstig uit

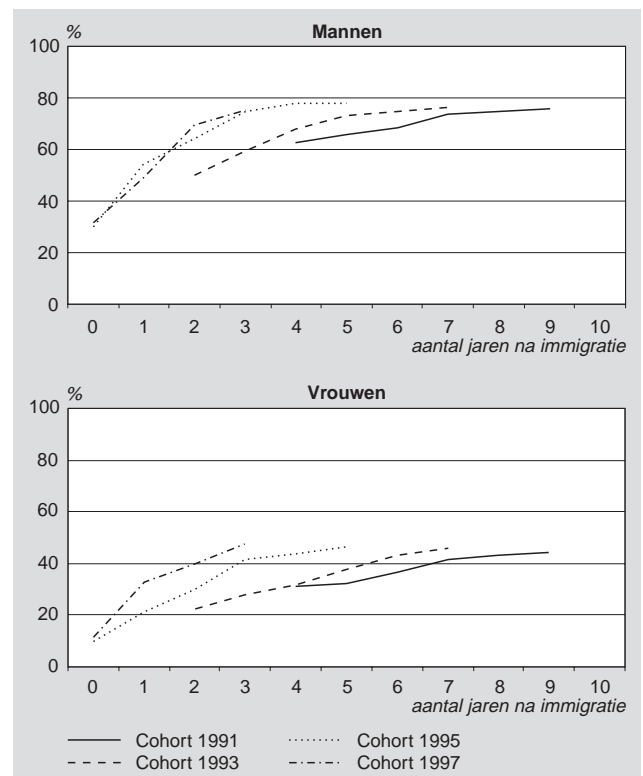
11. Gezinsvormers naar sociaal-economische categorie, cohort 1995 en leeftijd 16-64 jaar

Europese en OESO-landen in 1995 ten opzichte van 1991 iets afgenomen.

Verschillen in uitkeringsafhankelijkheid tussen verschillende groepen immigranten zijn deels te verklaren door de

12. Gezinsvormers met werk naar vestigingsjaar, excl. kleine banen

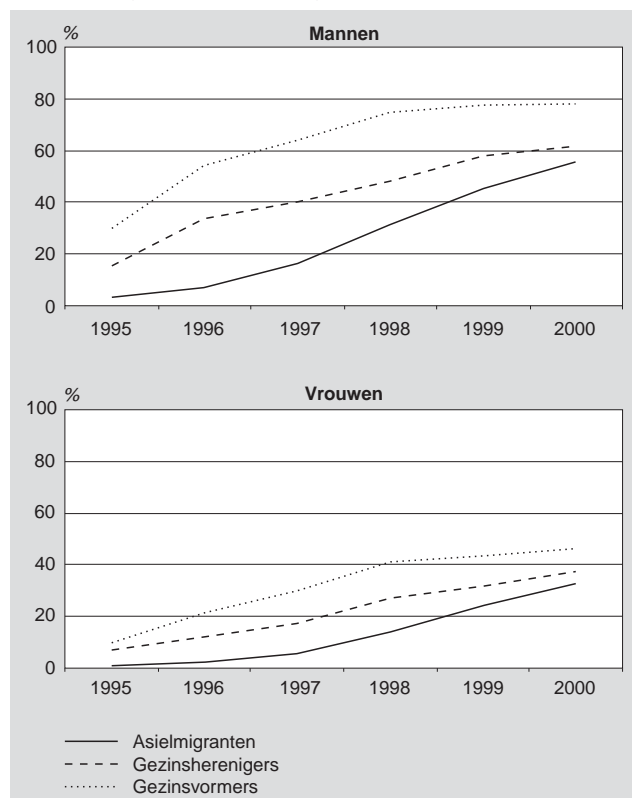

economische conjunctuur en wijzigingen in beleidsmaatregelen. Het lagere beroep op een werkloosheids- of bijstandsuitkering van latere cohorten kan samenhangen met de inkomenseisen die sinds 1993 aan gezinsherenigers en gezinsvormers worden gesteld. Het beroep op een werkloosheids- of bijstandsuitkering is vooral bij de vrouwen voor recente cohorten iets lager dan voor eerdere cohorten.

8. Migratiecategorieën vergeleken

Uit *grafiek 13* blijkt dat gezinsherenigers en (vooral) gezinsvormers eerder een plek op de Nederlandse arbeidsmarkt verwerven dan asielmigranten/vluchtelingen. Dit hangt voor een deel samen met de lange duur van asielprocedures en met het gegeven dat asielzoekers maar beperkt mogen werken zolang zij geen verblijfsstatus hebben. Het lijkt er wel op dat vluchtelingen de achterstand op de arbeidsmarkt vervolgens snel inhalen. Toch is na verloop van jaren, voor alle cohorten, het percentage asielmigranten met werk lager dan dat van gezinsmigranten, terwijl de uitkeringsafhankelijkheid ten opzichte van gezinsmigranten groter is.

13. Percentage met werk, naar migratiemotief, cohort 1995

Van de mannelijke asielmigranten die in 1995 in de GBA zijn ingeschreven, heeft 26 procent in 2000 een werkloosheids- of bijstandsuitkering. Van de mannelijke gezinsherenigers en gezinsvormers is dit 7 procent, respectievelijk 9 procent. Van de mannen die in 1995 als arbeidsmigrant naar Nederland zijn gekomen, krijgt na vijf jaar 3 procent een werkloosheids- of bijstandsuitkering.

Van de vrouwen die in 1995 als asielmigrant naar Nederland kwamen, ontvangt vijf jaar later 40 procent een werkloosheidsuitkering. Van de vrouwelijke gezinsherenigers en gezinsvormers is respectievelijk 11 en 10 procent na vijf jaar aangewezen op een uitkering. Voor de vrouwelijke arbeidsmigranten is dit 6 procent. Van de autochtonen is in 1999 ruim 2 procent van de mannen en 3,5 procent van de vrouwen aangewezen op een werkloosheids- of bijstandsuitkering.

Bij de interpretatie van de verschillen in arbeidsdeelname en uitkeringsafhankelijkheid moet rekening worden gehouden met de verschillende achtergronden van de migranten. Asielprocedures duurden in het verleden vaak vele jaren. De asielzoekers hadden in de tussentijd maar beperkte mogelijkheden om te werken. Deze uitgangssituatie is moeilijk vergelijkbaar met die van bijvoorbeeld arbeidsmigranten, die immers juist naar Nederland komen om te werken.

Ook de situatie van gezinsmigranten is moeilijk vergelijkbaar met die van asielmigranten. Aan de partner in Nederland wordt de eis gesteld dat deze in het onderhoud van zichzelf en van de immigrerende partner kan voorzien. Voor een deel zijn gezinsmigranten afkomstig uit westerse landen, zoals de buurlanden. Ruim één op de drie gezinsvormende migranten gaat bovendien trouwen of samenwonen met een autochtoon. Daarnaast moet er rekening mee worden gehouden dat immigranten met het oog op het leren van de taal en inburgering een aanpassingsperiode nodig hebben van enkele jaren.

9. Dynamiek in positie op de arbeidsmarkt

In de *grafieken 14 en 15* wordt de dynamiek in de positie op de arbeidsmarkt van verschillende groepen immigranten weergegeven. De grafieken hebben betrekking op alle immigranten waarvoor in twee opeenvolgende jaren informatie over de sociaal-economische categorie beschikbaar is.

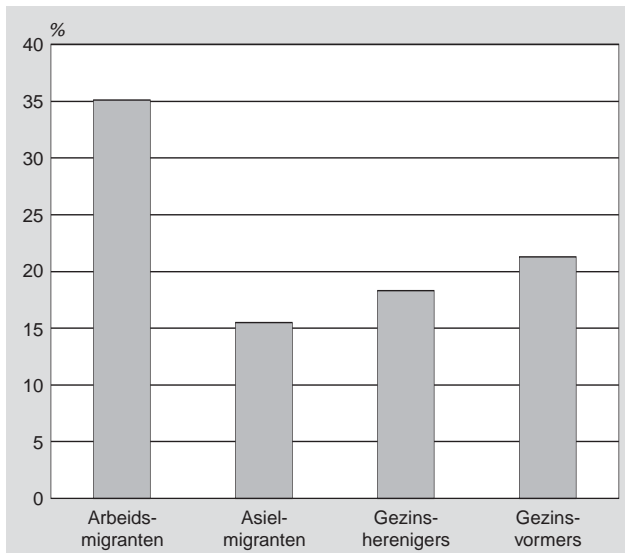
Van de voormalige arbeidsmigranten met een werkloosheids- of bijstandsuitkering heeft ruim één op de drie in het volgende jaar (weer) werk (*grafiek 14*). Dit percentage is twee keer zo hoog als voor de andere migranten. De vooruitzichten op werk zijn voor gezinsvormers wat beter dan voor gezinsherenigers.

Van de asielmigranten met werk als belangrijkste bron van inkomsten is 7 procent in het volgende jaar op een werkloosheids- of bijstandsuitkering aangewezen. Voor de gezinsmigranten is dit 4 procent en voor arbeidsmigranten 2 procent.

Arbeidsmigranten vinden naar verhouding snel een baan en worden niet snel werkloos, terwijl gezinsmigranten en (vooral) asielmigranten minder snel werk vinden, terwijl een relatief hoog percentage werkloos wordt.

Van de asielmigranten slagen de Chinezen en voormalig Joegoslaven er het beste in om economisch actief te worden. Van de Chinese asielmigranten met een werkloosheids- of bijstandsuitkering heeft een kwart een jaar later werk gevonden. Voor de Joegoslaven is dit iets minder dan één op de vijf.

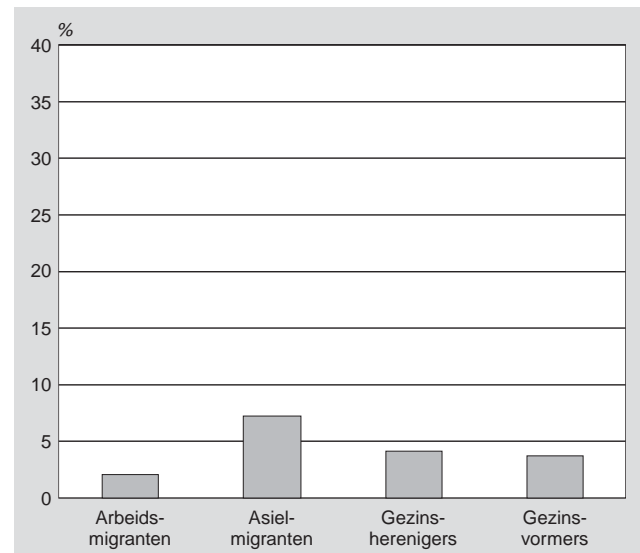
14. Jaar op jaar transitie van uitkering (werkloosheid/bijstand) naar werk, 1995–2000

Afghanen en Irakezen doen het in dit opzicht minder goed: één op de tien personen met een werkloosheids- of bijstandsuitkering heeft in het volgende jaar werk. Ter vergelijking: van de immigranten die zijn geboren in EU-landen heeft één op de drie een jaar later werk.

Het risico van terugval vanuit werk naar een uitkering is relatief groot voor Somaliërs, Irakezen en Afghanen (meer dan 10 procent). Bij Chinezen en voormalig Joegoslaven is het aandeel personen dat hun baan kwijtraakt met respectievelijk 7 en 4 procent beduidend lager. Voor immigranten afkomstig uit EU-landen is dit 2 procent.

15. Jaar-op-jaar transitie van werk naar uitkering (werkloosheid/bijstand), 1995–2000

Literatuur

Nicolaas, H. en A.H. Sprangers, 2001, Klein deel van asielzoekers ingeschreven in GBA. Maandstatistiek van de Bevolking 49(9), blz. 4–7. CBS, Voorburg/Heerlen.